

Han hatet å jobbe i Lehman Brothers. Nå starter Sony Kapoor opp en ny tenketank i Norge. Målet: Å endre det globale finanssystemet.

Eksmegleren som starter tenketank

AV KAARE M. BILDEN (TEKST)
OG ANDERS KNUDSEN (FOTO)

Endring. – Jeg hatet det! Fullstendig!

Sony Kapoor snakker raskt og engasjert på klukkende indisk-engelsk om hvordan det var å jobbe for den amerikanske investeringsbanken Lehman Brothers i 2000. I september 2008 gikk banken konkurs, og nå herjer den globale finanskrisen.

– Da jeg begynte i Lehman ble jeg overrasket over hvor råttent hele systemet var, sier han.

Et snaut år i selskapet var nok til å konkludere med at finanssystemet ikke var bærekraftig. I 2004 arrangerte Kapoor et seminar for det britiske finansdepartementet med tittelen «Hvordan det amerikanske og britiske eieningsmarkedet vil føre til en finansiell krise», og i 2005 ga han et foredrag for det tyske utviklingsdepartementet med tittelen «Hvordan mangelen på gjennomsiktighet innen internasjonal finans vil hjemsøke oss».

Nisje i Norge

Sony Kapoor vokste opp i New Dehli i India. Han er britisk statsborger, men har nå bestemt seg for å drive den nye tenketanken fra Norge. Etter at han sluttet hos Lehman Brothers har Kapoor arbeidet med spørsmål knyttet til finans og utvikling. Han har stått for utredninger, rapporter og foredrag – blant annet for FN, Verdensbanken, Oxfam og London School of Economics – og for myndighetene i blant annet Norge, USA, Storbritannia og Japan.

– Norge er et av landene jeg har jobbet mye

Sony Kapoor

■ Født i India, britisk statsborger, bor nå i Norge.

■ Jobber med å starte opp tankesmia Re-Define: Rethinking Development, Finance & Environment.

■ Jobbet for investeringsbanken Lehman Brothers i 2000.

de siste årene, og jeg har fått mange venner her. Det kan også ha noe med geografien å gjøre. Da jeg var ung, tilbrakte jeg ofte feriene i Himalaya for å klatre. Og siden jeg vokste opp midt inne i landet, har jeg alltid lengtet mot havet. Her er det kort vei til både fjell og til hav. Nå har jeg til og med lært meg å stå på ski, forteller han og kikker ut på snøen utenfor vinduet.

Inne på restauranten hvor vi sitter og snakker, er løksuppa som Kapoor bestilte i ferd med å bli kald. Men han snakker videre, fortsatt like entusiastisk.

– Det er mye kompetanse innen fred og utvikling her i Norge, men ikke nok når det kommer til finans. Så her ser jeg en nisje.

Tankesmia har fått navnet Re-Define, som er et akronym for Rethinking Development, Finance & Environment. For Kapoor har fokuset på finanssystemets rolle i kampen mot fattigdom kommet i voksen alder. Men engasjement har han hatt helt siden oppveksten.

– Vi var ikke fattige, vi var middelklasse. Men da jeg flyttet til London for å studere, var det uvant å ta oppvasken og vaske minen egne klær.

– *Var du en bortskjemt unge?*

– Nei, slett ikke, vi var ikke rike. Og all fattigdommen jeg så rundt meg i Dehli, fikk meg til å tenke at det kunne like gjerne vært jeg som vokste opp i slummen. Foreldrene mine var veldig engasjerte i sosialt arbeid, så fattigdommen var tett innpå oss.

– *Når du har fattigdom så tett innpå deg, blir det til at du lager en mental boble, for å distansere deg fra elendigheten?*

– Nei, på ingen måte, jeg vil tvert imot si at dette er min drivkraft, min lidenskap. Noen blir kanskje mindre følsomme av å bli eksponert for mye elendighet og stenger seg inne i en boble. Men i min familie gjorde vi ikke det. Jeg hadde en god oppvekst, men ble aldri skånet for elendigheten rundt meg. Jeg tar dette inn over meg, jeg tar det personlig, og jeg vil jobbe for endring. Finanssystemet er utrolig viktig for hvordan hele samfunnet kan utvikle seg, ikke minst er det en helt avgjørende faktor for utvikling i fattige land, sier Kapoor. ▶

TENKER NYTT: – Det er mye kompetanse innen fred og utvikling her i Norge, men ikke nok når det kommer til finans. Så her ser jeg en nisje, sier Sony Kapoor, som er i ferd med å starte opp en ny tenketank.

Reformer

Han mener at krisa også kan få positive konsekvenser – ved at behovet for reformer nå er åpenlyst. I dag er profitten er skjøvet oppover, og risikoen er skjøvet nedover, mener Kapoor. Da han jobbet i Lehman fant han raskt ut at systemet slett ikke fungerte slik det burde.

– Det var et arbeidsmiljø der regler hele tiden ble bøyd. Informasjon er penger, det er derfor det finnes regler som forbyr innsidehandel. Men disse reglene omgås hele tiden, det fant jeg ut allerede den første uka.

– *Hva gjorde du da du fant dette ut?*

– Jeg kunne ikke gjøre noe. I så fall måtte jeg ha gått med en skjult båndopptaker på meg for å ta opp uformelle samtaler. Det fantes ikke skriftlige kilder; det var svært vanskelig å dokumentere. Jeg var ikke komfortabel med yrkesetikken. Jeg jobbet lange dager, og da jeg gikk hjem fra jobb klokken to om natten følte jeg meg ofte helt tom.

Derfor jobber han nå for å reformere finanssektoren, få på plass mer robuste tilsynsmekanismer og bidra til mer åpenhet og gjennomsiktighet.

– Finans er en helt spesiell sektor, og veldig sårbar. La meg ta noen eksempler: Hvis prisen på kaffe går dramatisk opp, kjøper folk mindre. Men hvis prisen på en aksje eller på hus går opp, tenker folk at her bør man investere og kjøper mer. Det er slik det oppstår bobler. Dersom det er tre klesbutikker i gaten din og en av dem går konkurs, er det bra for de andre. Dersom det er tre banker i gaten din, og en av dem går konkurs, er det ikke bra for de andre bankene. Derfor trengs reguleringer og tilsynsmyndigheter. Slik skiller finanssektoren seg fra andre sektorer. Og hvis det ikke er tillitt, bryter det hele sammen. Et av de viktigste virkemidlene for å oppnå tillitt er gjennomsiktighet. Derfor trengs det bedre tilsynsinstanser innen finanssektoren enn i andre sektorer.

Finanskrisen åpner nå opp for reformer, og Kapoor mener det trengs bedre global koordinering for å se flere sektorer i sammenheng.

– Sånn systemet fungerer i dag, konkurrerer land om å ha de mest omfattende reguleringsregimene innen finans, lavest mulig skatter, lavere arbeiderstandarder og lavere miljøstandarder. Det er rasjonelt for selskaper å flytte dit det er færrest regler. U-landene underbyr hverandre for å tiltrekke seg investeringer. En foreslått løsning, såkalt samfunnsansvar, har vist seg å ikke være tilstrekkelig alene. Det blir viktig for selskapene å framstå som etiske, men de trenger ikke reelt sett å være det. Selskapene grønnvasker seg – uten at de reelt blir grønnere. De som virkelig har tjent på dette er reklameselskapene, sier Kapoor.

Han påpeker at et alternativ til frivillig samfunnsansvar er å ha globale minimumsstandarder, koordinering og overvåking.

– Alle er enige om at Genèvekonvensjonen skal

VIKTIG: Finanssystemet er en helt avgjørende faktor for utvikling i fattige land, påpeker Kapoor.

følges, og alle er enige om menneskerettighetene. Det er ingen grunn til at det ikke kan bli global enighet også om noen minstestandarder knyttet til kommersiell virksomhet, for eksempel et minimums skattenivå. Slik kan vi bli kvitt skatteparadisene. Men lista må legges lavt til å begynne med. I et slikt system er det særlig viktig at u-landene får fleksibilitet og handlingsrom. Minstestandardene som alle må følge må være et gulv, så kan andre land frivillig velge om de vil legge lista høyere, både på skatt, miljøkrav og arbeiderrettigheter. Det er rimelig at India og Norge, som er på forskjellige utviklingsnivå, også har ulike skattenivåer og arbeidstakerrettigheter, sier Kapoor.

Ettersom verden de tre siste tiårene er blitt stadig mer sammenvendt, mener Kapoor behovet for global koordinering og minstestandarder blir stadig mer åpenbart. Hans egen oppvekst er et eksempel på at det går an å enes om felles spilleregler til tross for ulike bakgrunn.

– Jeg vokste opp i et trespråklig hjem, der vi snakket engelsk, hindi og panjabi om hverandre. I klassen min på barneskolen var det elever fra Nordøst-India, som nesten ser ut som kinesere, folk fra Tamil Nadu helt i sør, som er mørke i huden, og elever fra Kashmir som er svært lyse i huden. Jeg gikk på en katolsk skole, foreldrene mine har hindubakgrunn, jeg har hatt en muslimsk kjæreste og jeg er ateist. Så jeg vokste opp i et multietnisk, -religiøst og -språklig samfunn. Nå er det nesten det samme å vokse opp i London. Ideer flyter stadig friere mellom India og Norge og USA, dette er svært positivt og lover bra for framtida.

– *Noen hevder at økonomisk omfordeling, skatter*

Sju raske

1. Hvilke nettstedet besøker du hver dag?

– BBC News, Gmail, FT.com og Facebook

2. Første forbilde?

– Buddha

3. Hva frykter du mest?

– Å ikke kunne gjøre en forskjell

4. Hvilken idé er du villig til å kjempe for?

– Rettferdighet ... og sunn fornuft tror jeg

5. Hvem i Norge har for mye makt?

– Vet ikke.

6. Hva er ditt bidrag til å løse den globale klimakrisen?

– Jeg forsøker å reformere det globale finanssystemet i en mer bærekraftig retning.

7. Hva var den mest betydningsfulle hendelsen i fjor?

– For meg var det skummelt å få rett i at finanssystemet var så sårbart

og demokrati fordrer at innbyggerne alle er en del av en felles kultur. Hva tenker du om det?

– Historisk ble skatter introdusert for å betale for kriger. Derfor trengtes det en form for fellesskap, eller en forskjellighet fra de man skulle krige mot og drepe, sier Kapoor og ler.

– Skandinavia har et høyt skattenivå, og en felles samhörighet. Det er mye snakk om solidaritet, og dette er tett knyttet til homogenitet i identitet. Men den trenger ikke være etnisk og språklig. Dette kan løses på to måter. Det kan utvikle seg en post-etnisk identitet; her kan jo jeg tjene som et eksempel. Jeg har nå halvveis flyttet til Norge, jeg forstår stort sett hva som foregår og har til og med begynt å gå på ski. Så slike identiteter kan utvikle seg, bare se på USA. Et annet poeng er at skattene, som i dag er nasjonale, i liten grad følger pengestrømmene. Derfor er det stort behov for skatter som bedre følger økonomisk aktivitet på kryss av landegrensener – altså global skatter. En tredje mulighet er jo at den sosiale kontrakten kan bryte sammen, og at viljen til å betale skatt og bidra til fellesskapsløsninger kan synke.

– *Men du vil gjøre det du kan for å fremme de to første løsningene, og jobbe mot den tredje?*

– Ja, svarer Sony Kapoor, og før han rekker å si mer, kommer en kompis inn på kafeen og bekrefter poenget ved at de to begynner å snakke om hvordan de kan profilere tenketanken på nett, og hvordan Twitter, tjenesten som binder sammen sms og web, kan brukes til å engasjere enda flere i arbeidet for å reformere det globale finanssystemet. ■